

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Факультет фінансів та обліку
Кафедра фінансів ім. С.І. Юрія

Дмитрук Микола Петрович

**Порівняльна характеристика митних систем країн
Європейського Союзу та України / Comparative
characteristics of the customs systems of the countries
of the European Union and Ukraine**

спеціальність: 072 - Фінанси, банківська справа та страхування освітньо-
професійна програма - Митна справа

Кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконав студент
групи ФМСм-21
Дмитрук Микола Петрович

підпис

Науковий керівник:
к.е.н. А. М. Шевчук

підпис

Кваліфікаційну роботу допущено
до захисту:

«__» _____ 2024 р.

Завідувач кафедри

_____ **А.І. Крисоватий**

Тернопіль – 2024

АНОТАЦІЯ

Дмитрук М. П. Порівняльна характеристика митних систем країн Європейського Союзу та України. – Рукопис.

Дослідження на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», освітня програма – «Митна справа». – Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, 2024.

У роботі висвітлено стан митної системи України на даний час; визначено суть митної системи та описано її історичну еволюцію; висвітлено особливості митного контролю, правового регулювання і принципів в Україні та Європейському Союзі. Дано оцінку сучасній митній системі України та запропоновано напрямки її вдосконалення.

ANNOTATION

Dmytruk M. P. Comparative characteristics of customs systems of the European Union and Ukraine. – Manuscript.

Research for the degree of “Master” in the specialty 072 “Finance, Banking and Insurance”, educational and professional (scientific) program “Customs”. West Ukrainian National University, Ternopil, 2024.

The work highlights the current state of the customs system of Ukraine; defines the essence of the customs system and describes its historical evolution; highlights the features of customs control, legal regulation and principles in Ukraine and the European Union. The modern customs system of Ukraine is assessed and directions for its improvement are proposed.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МИТНОЇ СИСТЕМИ

- 1.1. Теоретична сутність митної системи6
- 1.2. Класифікаційні ознаки та інституційні засади митної системи.....10

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МИТНИХ СИСТЕМ КРАЇН ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА УКРАЇНИ

- 2.1. Співставлення еволюційний процесів митної системи України та країн ЄС.....16
- 2.2. Правове регулювання та принципи митних систем.....29
- 2.3. Митні процедури та контроль.....35

РОЗДІЛ 3. ВДОСКОНАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МИТНОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

- 3.1. Оцінка рівня відповідності української митної системи стандартам ЄС.....46
- 3.2. Рекомендації щодо гармонізації української митної системи зі стандартами ЄС.....48

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ВСТУП

Актуальність дослідження. З перших кроків українського державотворення одним із найактуальніших питань було вибір напрямку розвитку. Починаючи із князів Київської Русі, гетьманів козацької України та закінчуючи першими президентами незалежної України, перед кожним з них поставало питання: «Куди? На захід чи на схід?». Із початком розвитку нової епохи української державності було прийнято чіткий та непохитний шлях інтеграції в Європейський союз, що триває й досі. Входження до європейської спільноти для України в свою чергу є стратегічною ціллю, що передбачає зближення національного законодавства до європейських стандартів у всіх сферах, зокрема й у митній.

У призмі даних обставин, не втрачає актуальності питання дослідження митної системи України в сучасних умовах та її відповідність міжнародним стандартам, що спостерігаються у наукових дослідженнях та розробках Бережнюк І. Г., Гончарук О. А., Квеляшвілі І. М., Крисоватий А. І., Ченцов В. В., Герчаківський С. Д. Проблематика інформатизації, автоматизації та цифровізації роботи митної системи описані в дослідженнях багатьох науковців, серед яких Івашова Л. М., Кийда Л. І., Назарова І. Я., Семенов А. Ю.. Разом з тим проблематика досліджуваної теми актуалізується, виходячи із умов нестабільності фінансово-економічного та військово-політичного середовища України.

Мета і задачі дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є висвітлення сучасного стану митної системи України, її особливостей та недоліків, визначення основних тенденцій і шляхів удосконалення, перспектив її розвитку.

Для досягнення поставленої мети в кваліфікаційній роботі окреслено такі завдання:

- визначити зміст та поняття митної системи, її інституційні основи;
- виявити сильні та слабкі сторони функціонування державної митної політики;
- оцінити сучасний стан відповідності митної системи стандартам ЄС;
- провести порівняльну характеристику митної політики України та

країн ЄС;

- виокремити пріоритетні напрямки розвитку в межах юрисдикції митної справи.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження у кваліфікаційній роботі є митні системи країн Європейського Союзу та України.

Предметом дослідження є порівняльний аналіз митних систем України та країн ЄС, виділення ключових характеристик, оцінка ефективності роботи української митної системи та дефінування шляху її подальшого розвитку.

Методи, що використовувалися у дослідженні. В основі роботи – комплекс загальнонаукових та спеціальних способів та методів дослідження. Нормативно-правові та законодавчого рівня документи, що стосуються митної справи, слугують основою правового підґрунтя для дослідження. При виконанні кваліфікаційної роботи використані матеріали, що містяться в працях вчених у галузі митної справи, нормативні документи, статистичні дані. А також, було застосовано такі методи: структурний, формально-логічний, статистичний, аналіз і синтез, індукцію узагальнення і дедукцію, порівняння, групування, графічний прийом.

Наукова новизна та практичне значення одержаних результатів. Питання гармонізації митного законодавства України та Європейського союзу не втрачає актуальності, а в свою чергу порівняльний аналіз митних систем дозволяє визначити напрямки реформування української митної системи для наближення її до європейських стандартів. Отримані в ході дослідження дані та висновки можуть бути використані для розробки конкретних заходів, спрямованих на вдосконалення митної системи України та наближення її до європейських стандартів.

Апробація дослідження. Результати роботи апробовані на науково-практичних конференціях молодих вчених, студентів та аспірантів.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, викладена на 60 сторінках друкованого тексту, містить 9 рисунків, 1 таблицю. Список використаних джерел складається зі 41 найменування.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МИТНОЇ СИСТЕМИ

1.1. Теоретична сутність митної системи

Митна система є ключовим компонентом економічної політики держави. Її сутність та роль трансформувалися протягом років під впливом розвитку державності та фінансової політики. У сучасних умовах глобалізації та змін у світовій економіці питання вдосконалення митної системи актуальне як на національному, так і на міжнародному рівнях. Еволюція державності та міжнародних відносин підкреслює важливість митної системи в формуванні соціально-економічних відносин як усередині країни, так і на міжнародній арені.

Митна система потребує ретельного аналізу історичного досвіду світових митних відносин, що сприяє забезпеченню безпеки та сталого розвитку суспільства. Тенденції глобалізації та інтернаціоналізації впливають на економіку кожної країни, роблячи їх залежними від зовнішніх факторів, які, у свою чергу, відображаються на митних механізмах.

Митна система охоплює не лише процедури митного регулювання, а й ширший спектр діяльності, пов'язаний із забезпеченням їх ефективності, включаючи нормативно-правову базу. Згідно з визначенням І. Бережнюка, митна система є регульованим, функціональним, комплексним і структурованим соціально-економічним механізмом управління митною справою держави. Вона спрямована на реалізацію ефективної державної митної політики через діяльність організацій митних служб і відповідної інфраструктури [4].

Таким чином, митна система виконує не лише економічні, а й соціальні функції, забезпечуючи стабільність і розвиток держави в умовах глобальних змін.

К. Сандровський визначає митну систему як сукупність інструментів реалізації митної політики, спрямованої на захист економічних інтересів держави на її кордонах [34]. В. Покровська описує митну систему як «ключовий державний інститут, що забезпечує національні інтереси та в межах якого здійснюється митна справа». Вона підкреслює, що головною функцією митної

системи в ринкових умовах є підтримка інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності та забезпечення економічної безпеки країни [10].

Для розуміння сутності митної системи у науковій літературі запропоновано декілька визначень, які проілюстровано на рис. 1.1. Слід зазначити, що у межах системного підходу аналіз митної системи передбачає відокремлення співвідношення між поняттями «порядок», «система» та «впорядкованість». Хоча ці поняття мають схожість і подекуди є синонімами, неправильно ототожнювати систему з порядком або вважати порядок тотожним впорядкованості. У характеристиках митної системи часто використовують поняття впорядкованості, структурованості, ієрархічності, а відтак – системності.

У науковій літературі зазначається, що механізм держави являє собою ієрархічну систему державних органів, наділених повноваженнями державної влади. До цього механізму також входять підприємства та установи, які виконують покладені на них функції та завдання держави. В.М. Зябін розглядає митну систему насамперед як сукупність митних органів, які виступають самостійною складовою в структурі державного механізму.

**Основні
дефініції митної
системи, що
представлено у
науковій
літературі**

Митна система – це складно організована система фінансових і організаційно – правових відносин, що утворюються між державою, суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності й митними органами при вивезенні з митної території й ввезенні на цю територію транспортних засобів, товарів і інших предметів, які підлягають митним формальностям [4].

Митна система – являє собою суспільне явище, що проявляється у сукупності тарифних та нетарифних, форм, принципів і методів їх встановлення, відміни чи змін, механізм, за допомогою якого здійснюється своєчасна й повна сплата митних платежів, митний контроль та відповідальність за митні правопорушення, а також органи держави, які зобов'язані здійснювати митну політику [4].

Митна система є суспільним явищем, що представляє об'єднання пов'язаних між собою інституційних одиниць, які підпорядковані спільним цілям й завданням. Характерні ознаки митної системи – чітка організація, цілісність, порядок і послідовність, взаємодопомога і взаємозв'язок [4].

Рис.1.1 Дефініції митної системи

Джерело: [4]

Такий підхід є виправданим з кількох точок зору. По-перше, він дозволяє аналізувати митну систему без втрати розуміння її управлінської або адміністративно-правової природи, враховуючи теорії сучасної держави. По-друге, характеристика митної системи як складової механізму держави дає змогу чітко визначити її зв'язок із виконанням митних функцій держави.

Одним із основних напрямків наукового дослідження адміністративних і правових аспектів управління у цій сфері є формування дієвої моделі органу виконавчої влади, що відповідатиме за реалізацію митної справи. Це включає розробку оптимальних функцій, інструментів і механізмів управління, адаптованих до актуальних умов. Н. Сідлецька та А. Мазур визначають митну систему як сукупність митних органів. Такий підхід ґрунтується на твердженні, що митну справу рідко розглядають як самостійну складову митних функцій держави. Натомість її впровадження аналізують у ширшому контексті функціонування державного механізму, а не лише як результат діяльності окремих структурних підрозділів.

Наукова література справедливо наділяє митну систему будь-якої держави трьома основними складовими: функціональною, компонентною та організаційною. Такий підхід забезпечує комплексне розуміння її ролі та значення в системі державного управління [35].

Функціональна складова митної системи відображає її основні завдання та механізми їх реалізації. Серед ключових функцій виділяють декларування та митне оформлення, застосування різних форм митного контролю, розрахунок і сплату митних платежів. Вона також охоплює визначення обов'язків і прав суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення їх захисту за допомогою відповідних методів. Крім того, ця складова включає фінансову, інформаційну та матеріально-технічну базу, необхідну для ефективного функціонування митних органів [6].

Відобразимо організаційну складову митної системи, що включає створення рівнів ієрархії в сучасних умовах на наступному рис. 1.2, відповідно до якого зробимо висновок, що організаційна складова є лише однією з частин

митної системи, яка насправді є значно ширшим поняттям. Її зміст охоплює не лише аспекти, пов'язані з митними органами, але й функціональні, правові, економічні та інші елементи, які часто залишаються поза увагою науковців і практиків у сфері митної справи та права.

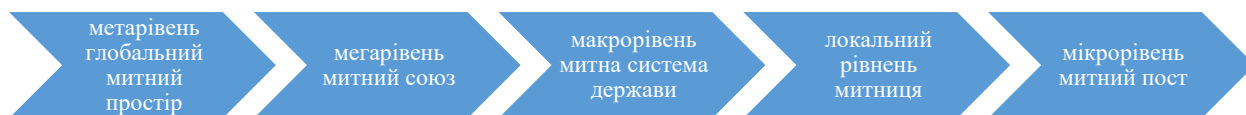

Рис. 1.2. Ієрархія митної системи

Джерело: створено автором на основі [4]

В.Т. Комзюк визначає організаційну структуру митних органів як складний механізм, що забезпечує ефективну митну безпеку держави та контроль за дотриманням стратегічних напрямів митної справи. Основою такого механізму є сукупність функцій митних органів, що формують суть державної митної політики в досягненні митних інтересів [11]. Основні функції митних органів здебільшого висвітлюються з позицій регулятивної та економічної діяльності.

Отже, однозначного визначення митної системи немає. Різні науковці трактують її по своєму. Для загального розуміння митна система є ключовим компонентом політики держави та являє собою складний механізм управління митною справою держави, що спрямований на реалізацію митної політики, забезпечення економічної та соціальної стабільності країни. При цьому її особливістю є те, що вона здатна пристосовуватися до різних умов та перешкод. Покладаючись на свої функціональні особливості їй характерно бути незалежною частиною загального механізму управління державою. Якщо ж розглядати її як функціональну складову державного апарату то для неї характерними будуть функції організації, створення та компетентності у сфері виконання митної політики держави.

1.2. Класифікаційні ознаки та інституційні засади митної системи

Як уже зазначалося, митна система є одним із ключових інструментів реалізації державної політики. Її основне функціональне завдання полягає в забезпеченні захисту національної, політичної, економічної та соціальної безпеки країни. Виконуючи широкий спектр функцій, митна система виступає автономною складовою державного апарату. Для більшого розуміння сутності митної системи та її особливостей можна провести класифікацію за критеріями, зображеними на рис.1.3..

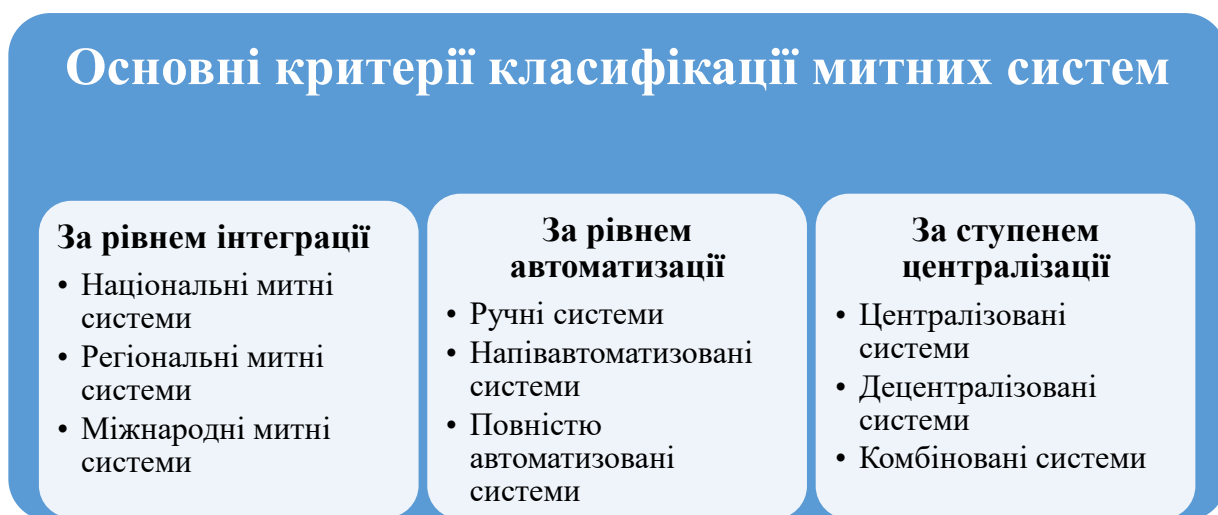

Рис.1.3. Основні критерії класифікації митних систем

Джерело: сформовано автором на основі [4]

Також слід зазначити, що розуміння класифікації митної системи дозволяє краще зрозуміти їх роль в економіці, а також оцінити ефективність її функціонування, оскільки митні системи постійно розвиваються, адаптуються до нових викликів глобалізації та технологічного прогресу. Тому для початку класифікувати митні системи можна на макрорівні, мегарівні та метарівні, тобто за рівнем інтеграції, до яких можна віднести:

- національна митна система являє собою інтегровану структуру, що об'єднує органи, нормативно-правові акти та процедури, спрямовані на регулювання переміщення товарів і транспортних засобів через державний митний кордон. Вона виступає невід'ємним елементом сучасної економіки, відіграючи ключову роль у гарантуванні економічної безпеки країни та сприяючи активному розвитку міжнародної торгівлі.

- регіональна митна система – це сукупність норм, процедур та органів, що регулюють переміщення товарів всередині певного регіону, де кілька країн погодилися скасувати мита та інші торговельні бар'єри. Цей тип інтеграції є важливим кроком на шляху до створення більш тісних економічних відносин між країнами регіону. Приклади регіональних митних систем: Європейський Союз; Північноамериканська угода про вільну торгівлю (NAFTA) – США, Канада та Мексика; Меркосур – країни Південної Америки (Бразилія, Аргентина, Уругвай, Парагвай); АСЕАН – асоціація держав Південно-Східної Азії. Головною особливістю даної митної системи є спільний митний тариф, уніфіковані митні процедури, координація митної політики.

- міжнародні митні системи – це складний комплекс взаємопов'язаних елементів, які регулюють переміщення товарів через кордони різних країн. Вони є результатом глобалізації та інтеграційних процесів у світовій економіці. Прикладами міжнародних митних систем можна навести такі як: Всесвітня митна організація (ВМО) – міжурядова організація, яка розробляє міжнародні стандарти та інструменти у сфері митної справи; Всесвітня торгова організація (ВТО) – регулює міжнародну торгівлю товарами та послугами, встановлює правила та вирішує торговельні спори між країнами.

Якщо звернути увагу на економічний розвиток різних країн, то можна класифікувати їхні митні системи за рівнем автоматизації митних процедур. Під цим розуміється наскільки широко використовуються інформаційні технології та автоматизовані системи. Розглянемо детальніше кожен з рівнів автоматизації, а саме:

- ручні митні системи - це традиційний підхід до митного оформлення, при якому більшість операцій виконується вручну, без використання автоматизованих систем. Хоча назвати конкретну країну, де повністю збереглися ручні митні системи, складно, оскільки більшість країн світу хоча б частково автоматизували свої митні процеси. Однак, деякі країни Африки, Азії та Латинської Америки можуть мати регіони або митні пости, де досі переважають ручні процедури.

- напівавтоматизовані митні системи представляють собою перехідний етап між традиційними ручними та сучасними повністю автоматизованими системами митного оформлення, що поєднують в собі елементи обох підходів, що дозволяє поступово модернізувати митні процеси та підвищувати їх ефективність. Напівавтоматизація є характерною для багатьох країн Африки, Латинської Америки, Азії та Східної Європи.
- повністю автоматизовані митні системи – це інноваційні рішення, які передбачають повну цифровізацію всіх процесів митного оформлення. Від подання декларації до випуску товарів – всі дії виконуються за допомогою електронних систем без участі людини. Прикладами країн з розвинутими автоматизованими системами є Сінгапур, США, країни Європейського Союзу, Японія, вже впровадили повністю автоматизовані митні системи або активно працюють над їх розвитком [4].

Рис. 1.4. Порівняльна характеристика централізованої та децентралізованої митної системи

Джерело: сформовано автором на основі [4]

Митні системи в різних країнах світу можуть значно відрізнятися за рівнем централізації. Цей фактор впливає на ефективність митного контролю, спрощення процедур для бізнесу та рівень корупції. Централізовані та

децентралізовані є по суті своїй протилежними одна одній, тому їх досить легко порівняти рис.1.4.

Централізована митна система, де всі процеси митного оформлення, прийняття рішень та управління даними зосереджені в єдиному центрі або органі. Це означає, що всі митні пости та підрозділи підпорядковані єдиному керівництву і використовують єдину інформаційну систему. А децентралізована митна система – це така система, де повноваження та відповідальність за митне оформлення розподілені між різними підрозділами або навіть регіонами. Це означає, що кожна митниця має певну автономію у прийнятті рішень та виконанні своїх функцій. Оптимальна модель митної системи залежить від конкретних умов країни та її цілей. Децентралізація може бути ефективним інструментом для підвищення гнучкості та адаптивності митної системи, особливо у великих країнах з різноманітною економікою. Однак, необхідно забезпечити належний контроль та координацію між різними підрозділами для уникнення негативних наслідків.

Щодо комбінованих систем, то це поєднання елементів як централізованих, так і децентралізованих систем. Вони прагнуть досягти оптимального балансу між ефективністю, гнучкістю та контролем. Країни Європейського Союзу використовують комбіновані системи. Наприклад, Єдина митна система ЄС (Union Customs Code) встановлює загальні правила для всіх країн-членів, але при цьому кожна країна має свої особливості в організації митної служби [3].

Під інституційними засади митної системи розуміють сукупність законів, правил, норм, організацій та інститутів, які визначають порядок функціонування митної справи в державі. Вони в свою чергу формують правове поле діяльності для митних органів, визначаючи їхні повноваження, відповідальність та взаємодію з іншими державними структурами. Основними компонентами інституційних основ митної системи в першу чергу слід вважати нормативно-правову базу, яка включає в себе митний кодекс, спеціальні закони і постанови законодавчих органів влади, що регулюють окремі питання з митної справи

(наприклад, про митний тариф, про митне оформлення товарів тощо) та можливі підзаконні акти, що розробляються для уточнення окремих положень. Також сюди можна віднести міжнародні договори, такі як угода про вільну торгівлю та міжнародні конвенції, що впливають на митні тарифи та загалом регулюють міжнародні аспекти митної взаємодії з іншими країнами.

Якщо ж розглядати з практичної точки зору, то до компонентів інституційних основ митної системи слід віднести митні органи, що є прямими виконавцями митної політики держави та інші державні структури із яким відбувається взаємодія зі сторони митної служби, наприклад податкова служба. Не потрібно також забувати про бізнес-асоціації, а саме митно-брокерські організації, що є представниками підприємств у процесі взаємовідношення з митними органами. Сюди слід віднести і громадські організації, які проводять моніторингові дослідження діяльності митних органів задля захисту прав громадян. Відповідно до цього можна виділити функції інституційних засад митної системи зображенні на рис 1.5.

Функції інституційних засад митної системи	Правове регулювання - забезпечення правового поля для митної діяльності
	Організація митної справи - створення ефективної системи управління митними процесами.
	Захист економічних інтересів держави: захист внутрішнього ринку, контроль за доходами від зовнішньої торгівлі.
	Забезпечення безпеки - запобігання незаконному переміщенню товарів та осіб через кордон.
	Співпраця з міжнародними організаціями - часть у міжнародних митних програмах.

Рис. 1.5. Функції інституційних засад митної системи

Джерело: сформовано автором на основі [4]

Виходячи з функцій інституційних засад можна зрозуміти, яку роль вони відіграють для забезпечення ефективної митної діяльності. В першу чергу – це

чіткість визначених правил та процедур, що в свою чергу сприяють швидкому та результативному митному оформленню. Через формування прозорості митної системи та зменшення адміністративного навантаження на бізнес, як один із можливих варіантів, створюється позитивний мікроклімат для розвитку підприємницької діяльності, зменшується рівень корупції як на місцевому так і на державному рівні, створюється привабливий інвестиційний фон та розвитку зростає роль держави на міжнародній економічній арені.

РОЗДІЛ 2.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

2.1. Співставлення еволюційний процесів митної системи України та країн ЄС

Ще у перших великих поселеннях на території сучасної України, а саме в містах Ольвія, Херсонес, інших містах Причорномор'я та державі скіфів, приблизно у V-VII ст. до н.е., існував митний інститут як державний правовий елемент. Після перемоги Олега Рюриковича, князя Київської Русі, над візантійцями у 911 році на останніх було накладено митні платежі на експортні операції, якщо їх можна було так назвати, на різні товари. Це сталося тому, що уже на той час на підвладних йому територіях як звичайна норма існувало правило збирати мито, себто плата за перевезення товарів по території держави не лише іноземних, але і між містами. При тому митні податки на ввезені товари сплачували не лише візантійці, а і купці – люди, що займалися торгівлею в різних країнах, особливістю цих платежів було те, що сплата відбувалася золотом або іншими товарами.

Відповідно з розвитком Київської держави багатьом людям того часу, що були так чи інакше пов'язані із торгівлею, не дивували такі слова як «митник», «мит», «митниця» – терміни, що були записані князем Ярославом Мудрим у 1016 році до його збірника «Руська правда». Саме князь мав повноваження встановлювати, визначати розмір чи звільняти від сплати «мит» – особливий збір або податок, що накладався на товар чи худобу, які ввозилися з-за кордону на територію держави [15]

Період розпаду Київської Русі на дрібні князівства припав на XII—XIII ст. характеризувався занепадом центральної влади та створенням значної кількості помісних князів. Головною проблемою тих часів, для митної системи, було те, що ніхто з місцевих правителів не бажали коритися київському князю і встановлював власні податки, знані як проїжджі чи торгові. Основним податком на провезення товару, що до них відносився був «мит», а його розмір варіювався

від розміру воза (тогочасний транспортний засіб на якому перевозився товар) або від розміру партії товарів.

В зв'язку з тим, що після остаточного розпаду Київської Русі українські землі довгий час знаходилися під правлінням татаро-монгольської орди в українській термінології з'явилися нові слова – «тамжіння», витіснило звичне всім «збирання податків», – відзначення особливим знаком, що засвідчував про сплату митних платежів. Такий символ мав назву – «тамга» – одноразовий дозвіл на право збирання мита, також міг називатися клеймом. Відповідно звичний уже в наш час термін «митник» був на той час замінений на слова тюркського походження «таможник», «таможеник» [32].

Наступний період розвитку української державності проходив у складі Великого князівства Литовського, Речі Посполитої, Російської та Австро-Угорської імперії, тому розвитку власної митної системи майже не відбувалося, оскільки використовувалася митна система країни, яка володіла тими чи іншими землями. Проте на певних проміжках часу, коли вдавалося відвоювати незалежність для певних територій, то відбувалися спроби побудови митної системи. Так в часи Богдана Хмельницького відбувався збір прикордонного мита: на вивезення застосовувалися евеки, а на ввезення – інфуки. У 1654 році було видано гетьманський універсал, законодавчий акт того часу, в якому було чітко визначено розміри митних платежів за товари ввезені на територію Гетьманщини.

Для нового режиму будь-яке переміщення товарів без офіційного дозволу визнавалося контрабандою і суворо каралося відповідно до радянського законодавства. Проте нормативно-правова база митної політики залишалася незмінною і сприймалася неоднозначно. Державна монополія, що діяла як основний механізм регулювання, фактично блокувала впровадження ефективного митно-тарифного регулювання. Митний контроль втратив свою провідну роль, перетворившись на допоміжний інструмент впливу на зовнішню торгівлю. З часом митна система зазнала спрощення, а сформована в 1930-х роках модель була кодифікована в Митному кодексі СРСР 1964 року [15].

Період реформ 1986–1991 років ознаменував початок нового етапу в розвитку митної системи, орієнтованого на демократичні принципи та вільний ринок. Кульмінацією цих змін стало ухвалення нового Митного кодексу СРСР і Закону СРСР про Митний тариф.

Після розпаду СРСР у 1991 році і створення незалежної України митна система почала власний розвиток і розвивається й досі. На рис.2.1 зображено основні етапи розвитку митної системи незалежної України.

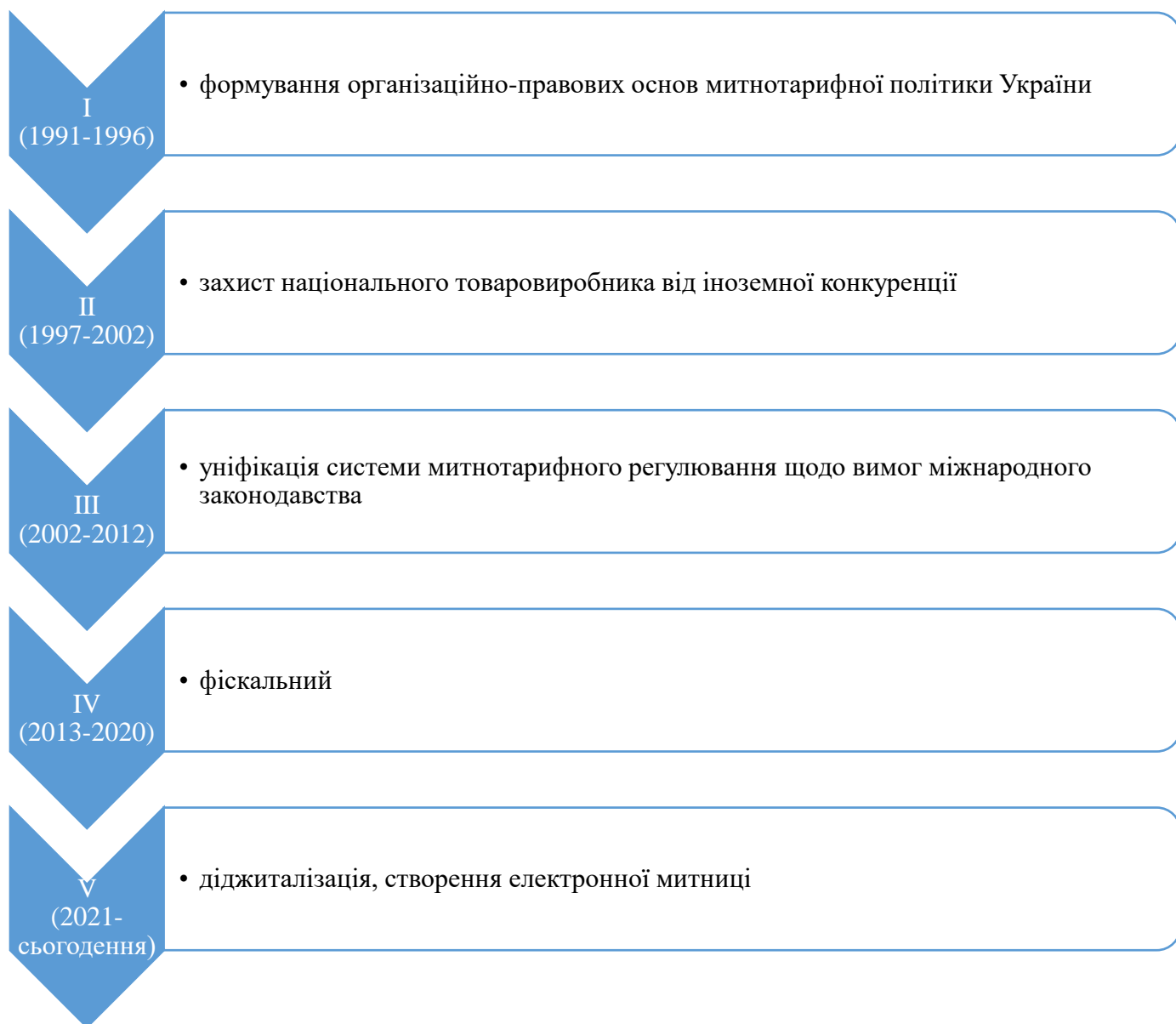

Рис. 2.1. Основні етапи розвитку митної системи незалежної України

Джерело: сформовано автором на основі [15]

На початковому етапі формування митної системи України були закладені фундаментальні основи митно-тарифної політики.

Подальшим етапом розвитку стало створення Державного митного комітету України, згідно з Указом Президента України № 1 від 11 грудня 1991 року. Цей комітет став першим центральним органом виконавчої влади, уповноваженим у сфері митної справи, і підпорядковувався Кабінету Міністрів України. Він заклав інституційні засади митної політики молодій державі, спрямовані на захист економічних інтересів країни та підтримку зовнішньоекономічної діяльності.

У період проголошення незалежності України ключовим завданням стало розбудова національної митної системи. Вона мала підтримувати ринкову економіку, забезпечувати територіальну цілісність та національну безпеку, а також сприяти підвищенню економічної конкурентоспроможності як на державному, так і міжнародному рівнях. Розвиток митної системи передбачав використання іноземного досвіду, впровадження сучасних митних технологій, а також гармонізацію з міжнародними стандартами. Однак ці завдання ускладнювалися недостатнім ресурсним забезпеченням, кризовими явищами та перехідним етапом розвитку економіки [32].

У 1992 році було проведено реструктуризацію митних органів. Кількість митних працівників зростає з 3997 до 6131 осіб, митних постів — зі 111 до 225, а регіональних митниць — з 26 до 52 одиниць.

З розвитком митної системи Україна активно ратифікувала міжнародні документи та укладала міждержавні договори, що забезпечило членство у Всесвітній митній організації. Однак це супроводжувалося дублюванням функцій у митній системі, що створювало умови для корупції і викликало потребу в нових реформах. У 1996 році Державний митний комітет було перейменовано на Державну митну службу, проведено реструктуризацію, запроваджено нові технологічні рішення для зв'язку між митницями та налагоджено взаємодію з Всесвітньою митною організацією. Незважаючи на реформи, залишалися проблеми, пов'язані з митно-тарифною політикою,

тіньовим виробництвом, захистом національного виробника та виконанням міжнародних зобов'язань.

На початку 2000-х років, попри вдосконалення митного законодавства, процес становлення ринкових механізмів та реформування економіки України залишався поза рамками Митного кодексу 1991 р. У документі також недостатньо висвітлено питання реалізації державної політики у сфері митної справи, ролі митних органів у бюджетному процесі, митно-тарифному регулюванні та боротьбі з порушеннями митних правил і контрабандою [22].

Другий етап розвитку митної системи України, що охоплював період з 1997 по 2002 роки, характеризувався посиленням заходів щодо захисту національного товаровиробника від іноземної конкуренції.

З 1997 року експортне мито почало виконувати не лише фіскальну, а й регуляторну функцію. Це було зумовлено необхідністю обмеження експорту стратегічно важливих напівфабрикатів та сировини, що мало на меті забезпечення стабільного постачання вітчизняних підприємств сировиною. Такий підхід сприяв оптимальному завантаженню виробничих потужностей та стимулював розвиток української промисловості.

У 1998 році Україна заклала основи для реалізації Антидемпінгового кодексу, ухваливши низку законодавчих актів, які визначили принципи проведення антидемпінгових та спеціальних розслідувань. Кодекс передбачав застосування антидемпінгових заходів і спеціальних інструментів для захисту національного ринку, включаючи механізми протидії субсидованому імпорту товарів з інших країн.

У 2000 році, враховуючи євроінтеграційний курс України, було знижено максимальні ставки ввізного мита до 25% [13]. Також ставки мита були приведені у відповідність до товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності, що стало важливим кроком у створенні конкурентного середовища та розвитку зовнішньої торгівлі. Цей період ознаменував завершення формування митної політики України з точки зору її організаційної структури та оптимізації.

Третій етап розвитку митної системи (2002–2012 рр.) характеризувався уніфікацією митно-тарифного регулювання. 17 травня 2002 року Україна приєдналася до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів (Женевська конвенція), що значно спростило митні процедури та сприяло інтеграції до світової економіки.

У 2005 році було внесено поправки до Закону України «Про митний тариф України», запровадивши нульову ставку мита на низку товарів, зокрема продукцію металургійної та легкої промисловості, продовольчі товари та сільськогосподарську продукцію. Ці зміни відповідали вимогам вступу України до Світової організації торгівлі (СОТ) і відображали адаптацію митної політики до міжнародних стандартів. У 2008 році було ухвалено рішення про приєднання до Світової організації торгівлі (СОТ), що стало непростим етапом в українському економічному розвитку, оскільки цей процес збігся зі світовою економічною кризою [37].

У грудні 2012 року Указом Президента України було створено Міністерство доходів і зборів України, яке об'єднало функції Державної митної та податкової служб. Нова інституція отримала повноваження щодо формування та реалізації єдиної митної політики держави [22]. Того ж року набув чинності новий Митний кодекс України [18], який базувався на міжнародних стандартах, зокрема Стамбульській та Кіотській конвенціях, Генеральній угоді про тарифи й торгівлю та інших міжнародно-правових актах. Кодекс став важливим кроком у гармонізації українського законодавства з міжнародними нормами та сприяв перегляду принципів функціонування митно-тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Четвертий етап розвитку митної системи України (2013–2019 рр.) характеризувався зосередженням на наповненні державного бюджету через оподаткування зовнішньоекономічної діяльності. Міністерство доходів і зборів функціонувало недовго: у травні 2014 року його було ліквідовано Постановою Кабінету Міністрів України № 160. Водночас було створено Державну фіскальну службу, що об'єднала функції митної та податкової служб [13]

Однак така інтеграція призвела до надмірної бюрократизації процесів. Об'єднання функцій податкової та митної служб значно ускладнило роботу митних органів і негативно вплинуло на їхню ефективність [18]. Наприкінці 2019 року було здійснено чергову реорганізацію: Державну фіскальну службу поділили на два окремі органи — Державну податкову службу України та Державну митну службу України, що стало черговим етапом оптимізації управління в цій сфері.

П'ятий етап розвитку митної системи України характеризується діджиталізацією та створенням цифрової митниці. Основною метою цього етапу є автоматизація митних процедур, що сприяє спрощенню та прискоренню митного контролю, а також підвищенню прозорості та ефективності діяльності митних органів.

Для того, щоб зрозуміти чи дійсно впровадженні реформи в сфері митної справи ведуть України в правильному напрямку, потрібно оцінити їх ефект на динаміці надходження митних платежів до держбюджету України за останні кілька років.

Таблиця 2.1.

Надходження митних платежів до бюджету України 2014-2023 рр.

Рік	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Митні платежі, млрд. грн.	136,6	203	236,5	316,4	369,7	373,2	362,1	497,2	318,1	459,8
Ввізне Мито, млрд. грн.	12,4	39,9	20	23,9	26,6	29,9	30,2	36,9	23,3	31,2
Акцизний збір, млрд. грн.	16,9	24,3	35	42	47,7	53,5	57,8	79,6	41,7	55,3
ПДВ із ввезених товарів, млрд. грн.	107,3	138,8	181,5	250,5	295,4	289,8	274,1	380,7	253,1	373,3

Джерело: створено автором на основі: [36]

Так в 2014 році було направлено в бюджет України 136,6 мільярдів гривень, що становить 38,3% від загальної кількості доходів. Ввізне мито становить 9%, податок на додану вартість (ПДВ) із ввезених товарів – 78%, а акцизний збір становив 12%. Наступний рік збільшив прибуток від митниці на 48,6%, що в грошовому еквіваленті становило 203 мільярди гривень (мито – 39,9; ПДВ – 138,8; акциз – 24,3 мільярди гривень відповідно). Позитивна тенденція на зростання митних платежів продовжилася і у 2016 році, яка становила 236,5 мільярдів, підвищення відбулося на 16,5%. Відповідно і зріс дохід від ПДВ – 181,5 та від акцизного збору, що склав 35, проте показники надходження від ввізного мита зменшилися до 20 мільярдів гривень. 2017 рік був значно кращим в плані дохідної частини бюджету і становив 316,4 мільярди гривень, що на 33,8% більше за попередній звітний період. ПДВ на товари, що ввозилися становив 250,5 мільярдів, акцизний збір – 42 мільярди та ввізне мито – 23,9 мільярди. Надходження митних платежів в держбюджет за 2018 та за 2019 роки складав 369 та 373 мільярди гривень відповідно. В 2020 році позитивна тенденція надходження митних платежів закінчилася, оскільки митні платежі становили 362,1 мільярда, що на 3% менше за попередній рік. Це пояснюється тим, що у цьому році відбулася пандемія covid-19. Проте вже в наступному році бюджет України поповнився на 479,2 мільярди гривень, що перевищувало попередній рік на 37,3%. Тенденція зростання не продовжилася, оскільки у 2022 році почалася повномасштабна війна, яка відобразилася на надходженні митних платежів до бюджету країни. Спад відбувся на 36% або на 179,1 мільярд гривень. В 2023 році відбувся помітний зріст надходження митних платежів у порівнянні з 2022 роком і становив 459,8 мільярда гривень, що пояснюється зниженням активності бойових дій. Також варто відзначити, що за 2023 рік зросла кількість автоматизованих економічних операторів в порівнянні з попередніми роками та надавалися авторизації на застосування спрощень. Також слід відзначити, що за попередній рік збільшилася кількість дисциплінарних покарань в Держмитслужбі на 44%, а це значить, що відбувається процес очищення від корупції митних органів [36].

Якщо звернути увагу на експортно-імпорتنі операції за останні декілька років, то стає зрозумілим, що Україна майже нічого не експортує, окрім в основному сільськогосподарської продукції. Відповідно і виникає залежність вітчизняного виробника від зовнішніх факторів. Якщо аналізувати експортно-імпорتنі операції на певних проміжках часу, то виявляється, що різниця в обсязі імпорту може перевищувати експорт аж на 8% ВВП. В 2011 році відбувся небачений досі обсяг експортних операцій, який складав +30% відносно попереднього періоду. Але все ж повернулася негативна тенденція і починаючи з 2014 року з кожним роком все більше набирати обороти. Відповідно в 2023 році імпорт становив \$63,56 мільярдів, що на 14,9% більше ніж за попередній звітний період, а експорт в свою чергу знизив свої показники на 18%, що в грошовому еквіваленті становить \$36,19 мільярдів. Проте не потрібно забувати про умови роботи з якими стикається наш виробник, несприятливі умови не провокують його розвивати виробництво та залучати інвестиції, а навпаки закривати підприємства.

Зважаючи на позитивні тенденції надходження митних платежів, можна сказати, що митна система України рухається в правильному напрямку впроваджуючи нові реформи. Проте система адміністрування митних платежів є дуже вразливою в умовах глобалізаційних процесів, а митне законодавство потребує досвіду більш розвинених країн для розвитку митної системи. Також не потрібно забувати, що у практичному аспекті, особливо у реалізації прикордонних і митних процедур, вона залишається корумпованою та непрозорою. Це суттєво знижує її ефективність і перешкоджає належному виконанню завдань митної системи.

Історія заснування Європейського Союзу розпочалася у 1950-х роках із ініціативи міністра закордонних справ Франції Роберта Шумана, який представив знамениту декларацію про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС). У 1951 році Франція, Німеччина, Італія, Бельгія, Нідерланди та Люксембург підписали Паризьку угоду, що започаткувала Європейське об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС) [21].

Митний союз став одним із ключових етапів у становленні сучасного Європейського Союзу, забезпечивши фундамент для розвитку митної системи європейських країн. Його формування розпочалося зі створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС) у 1951 році. Надалі розвиток митної системи тісно пов'язувався з поглибленням інтеграційних процесів між європейськими державами.

Формування єдиного митного простору відбувалося поступово та поетапно, із застосуванням механізму поетапного зниження митних тарифів у взаємній торгівлі. Перший крок до зменшення митних бар'єрів було зроблено 1 січня 1959 року, коли тарифи знизили на 10%. У 1960 році зниження становило 20%, а в наступні роки тарифи зменшувалися щорічно на 10%, за винятком 1965 року. Кульмінацією цього процесу стало повне скасування внутрішніх митних кордонів між країнами-членами 1 липня 1968 року та офіційне запровадження єдиного митного тарифу [40].

Протягом понад 20 років після 1968 року ЄС поступово скасовував митні процедури у взаємній торгівлі між країнами-членами. Процес становлення єдиної митної системи завершився у 1993 році з прийняттям Митного кодексу ЄС. Після 1993 року для збору статистичних даних про рух товарів у межах ЄС була створена інформаційна система Інтрастат (INTRASTAT). Вона забезпечила аналіз і облік статистичних даних про товарообіг між країнами-членами.

Основні положення Митного союзу та його територіальні межі були закріплені в статті 28 Маастрихтської угоди, що започаткувала створення Європейського Союзу [36]. Цей союз став основою для створення єдиного економічного простору, де товари могли вільно переміщуватися без митних бар'єрів, а зовнішня торгівля регулювалася спільним митним тарифом.

Митний союз можна описати як офіційну угоду між групою країн, спрямовану на створення єдиного економічного простору. У цій структурі митні закони, правила, податки та збори, що стосуються імпортованих товарів, стандартизовані та узгоджені для всіх держав-членів. Основною метою

створення митного союзу є усунення будь-яких митних перешкод, які можуть перешкоджати торгівлі між країнами-учасницями.

Інакше кажучи, митний союз — це формалізована угода, за якою країни-учасниці скасовують митні збори у взаємній торгівлі, водночас уніфікуючи податкову політику та застосовуючи спільний митний тариф до імпортованих товарів із країн, що не входять до союзу. Це сприяє не лише вільному руху товарів і послуг між членами союзу, як у зоні вільної торгівлі, але й забезпечує гармонізацію процедур митного регулювання.

Основними правовими актами Європейського Союзу, що регулюють торгівлю з третіми країнами, є Митний кодекс Європейського Союзу, Регламент Ради № 2454/93 [56], а також положення Розділу II «Вільне пересування товарів» (статті 28–37) Угоди про створення Європейського Союзу [37].

Фундаментальним елементом митної системи Європейського Союзу є Єдиний митний тариф, який твердо закріплений у статті 31 Угоди про створення ЄС [37]. Цей спеціальний тариф відіграє вирішальну роль у керуванні та формуванні митної практики та політики, прийнятої державами-членами. Він забезпечує цілісну основу для виконання автономних митних правил Союзу та загальної торговельної політики.

Доходи від Єдиного митного тарифу надходять безпосередньо до бюджету ЄС, забезпечуючи одне з головних джерел його фінансування. Формування тарифу базується на багатокomпонентній митній номенклатурі, яка включає 2809 субпозицій відповідно до Регламенту № 2658/87 [37].

Таким чином, митне право ЄС забезпечує гармонізацію митного регулювання, сприяє спрощенню процедур торгівлі та створює умови для ефективної інтеграції з глобальними ринками [10].

Розгляд митного права Європейського Союзу як комплексної системи норм, що охоплюють усі аспекти митного механізму, є частково коректним. Зокрема, регулювання практичних аспектів митного механізму здебільшого належить до сфер конституційного та адміністративного права окремих держав-членів і не є предметом централізованого регулювання на рівні ЄС. Так само

питання, пов'язані з відповідальністю за митні правопорушення, залишаються в компетенції національного законодавства.

Таким чином, митне право Європейського Союзу слід розглядати як систему норм наднаціонального права, яка регулює як зовнішні, так і внутрішні аспекти функціонування митного союзу між державами-членами.

Джерела митного права ЄС поділяються на акти первинного та вторинного права. Серед первинних джерел ключову роль відіграє Римський договір (1957 р.), який заклав загальні поняття та принципи функціонування Митного союзу. Серед вторинних джерел варто виділити: Регламент № 2454/93, який деталізує порядок застосування митного законодавства [26].

Митне право ЄС забезпечує узгодження митних правил і процедур між країнами-членами, одночасно враховуючи їх національні особливості. Основні принципи Митного союзу, викладені у первинному законодавстві, знаходять подальший розвиток у вторинному праві, що регулює деталі застосування митного законодавства на практиці.

База, що регулює джерела митного права в Європейському Союзі, фундаментально заснована на принципі, що право ЄС має пріоритет над національним законодавством. Цей принцип пріоритету передбачає, що митні закони, прийняті окремими державами-членами, застосовуються лише до питань, які виходять за межі юрисдикції законодавства ЄС. Зокрема, це стосується таких сфер, як структура та організація національних митних органів, а також розмежування покарань і відповідальності за порушення митних правил.

Серед джерел митного права ключову роль відіграють міжнародні правові акти, особливо Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ), укладена у 1947 році. ГАТТ створила основи для регулювання світової торгівлі, забезпечивши стандартизацію митно-тарифних правил та сприяючи зниженню торговельних бар'єрів. Її положення стали важливим орієнтиром для розробки митного права Європейського Союзу, що інтегрує міжнародні стандарти в регулювання зовнішньоекономічних відносин держав-членів [40]. На сьогодні ГАТТ є

основним документом для більшості країн світу, її ключові принципи включають:

- недискримінацію;
- мінімізацію торговельних бар'єрів;
- встановлення єдиних загальноприйнятих обмежень у митному регулюванні.

Під час укладання Паризької угоди 1951 року про створення Європейського об'єднання вугілля та сталі (ЄОВС) [21] і Римської угоди 1957 року, яка заснувала Європейське економічне співтовариство (ЄЕС) [26], було закріплено принцип вирішення митних суперечок шляхом переговорів. У 1972 році Суд Європейського Союзу вперше розглянув питання про пріоритетність між положеннями Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) та законодавством Співтовариства.

Ключовим юридичним документом, який відіграє вирішальну роль у регулюванні діяльності Митного союзу Європейського Союзу, є Митний кодекс ЄС, який був офіційно прийнятий 12 жовтня 1992 року. Цей знаковий Кодекс ознаменував важливу віху у стандартизації митного права в рамках ЄС, оскільки це була перша комплексна спроба систематично організувати та визначити фундаментальні поняття та термінологію, пов'язану з митними правилами. Зокрема, стаття 4 Кодексу містить чіткі визначення 24 основних термінів, які часто використовуються в митній практиці в Європейському Союзі. Ці визначення заклали основу для гармонізації митних правил між різними державами-членами, сприяючи більш плавній торгівлі та співпраці в межах Союзу. Встановивши загальну основу для митної термінології та процедур, Митний кодекс ЄС значно сприяв підвищенню оперативної ефективності та правової ясності в митних питаннях у всьому Європейському Союзі.

Митний кодекс об'єднав близько 75 регламентів, прийнятих у період з 1968 до 1992 року. Він враховує принципи спільного ринку, які звільняють держави-члени від внутрішнього митного контролю. Водночас Кодекс застосовується і щодо третіх країн, регулюючи процедури міжнародної торгівлі.

Митний кодекс ЄС заклав основу для гармонізації митного законодавства у країнах-членах. Його прийняття стало важливим кроком у впровадженні єдиних правил митного регулювання, що сприяє прозорості та ефективності у сфері міжнародної торгівлі.

Метою Митного кодексу Європейського Союзу є систематизація загальних правил і процедур митного контролю. Кодекс структурований у три розділи, дев'ять частин і містить 257 статей [25].

Структура Митного кодексу складається з трьох основних розділів. Перший розділ охоплює частини 1–3 та визначає ключові поняття, такі як митна територія ЄС, митний тариф, митна вартість, правила походження товарів і положення щодо переміщення товарів через кордони Митного союзу. Другий розділ є центральним елементом Кодексу, оскільки в ньому викладено правила функціонування митних режимів, процедури використання митних процедур, порядок знищення товарів і регулювання надходження товарів у вільний обіг. Третій розділ включає частини 5–9 та охоплює питання митного боргу, а також порядок подання апеляцій на дії митних органів.

2.2. Правове регулювання та принципи митних систем

У сучасних умовах економічного розвитку України та активізації зовнішньоекономічної діяльності митна справа набуває особливого стратегічного значення. Основою її функціонування є митне законодавство, яке встановлює базові принципи організації митної діяльності. Головна мета митної справи полягає у виконанні двох ключових завдань: створення сприятливих умов для економічного розвитку та зовнішньоекономічних зв'язків, а також забезпечення захисту конституційних прав і свобод громадян, держави та суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності.

Митне законодавство України виконує важливу роль у досягненні наступних завдань зображених на рис.2.2. Таким чином, митне законодавство відіграє основну роль у формуванні ефективної та прозорої системи регулювання митної сфери, що забезпечує економічну стабільність, захист національних інтересів і розвиток зовнішньоекономічної діяльності України.

Завдання Митного законодавства України	Функціонування єдиної митної системи: воно забезпечує стабільну організацію узгодженої митної системи та закріплює правові механізми взаємодії між її елементами.
	Регулювання митних відносин: визначає загальні принципи регулювання митної сфери та формує прозорі й стабільні правові норми для всіх учасників митних відносин.
	Захист економічних інтересів України: сприяє виконанню міжнародних зобов'язань у сфері митної справи та забезпечує державні інтереси на зовнішньому ринку.
	Захист прав споживачів: встановлює правові норми для захисту інтересів споживачів і здійснює контроль за дотриманням державних інтересів у зовнішньоекономічній діяльності.
	Боротьба з порушеннями митних правил: створює умови для ефективної боротьби з контрабандою та забезпечує контроль за валютними операціями.
	Підвищення гарантій і вдосконалення відповідальності: впроваджує організаційні й правові гарантії для суб'єктів митних відносин та удосконалює систему відповідальності за порушення у сфері митної діяльності.

Рис. 2.2. Завдання Митного законодавства України

Джерело сформовано автором на основі [5]

Митна політика України визначається Верховною Радою України та базується на основних принципах митного регулювання, які включають:

1. Верховенство права: забезпечення дотримання загальновизнаних правових норм.
2. Законність і верховенство митного закону: пріоритет митного законодавства у регулюванні відповідних відносин.
3. Захист економічних і політичних інтересів держави: забезпечення національної безпеки через митне регулювання.
4. Принцип справедливості: збалансованість інтересів держави, фізичних та юридичних осіб.

5. Недопустимість подвійного оподаткування: уникнення дублювання податкових обов'язків.
6. Однаковість митних режимів: забезпечення рівних умов для всіх учасників зовнішньоекономічної діяльності.
7. Єдність і стабільність регулювання митних відносин: узгодженість митного законодавства на всій території країни.
8. Захист прав юридичних і фізичних осіб: додержання прав суб'єктів митних відносин та відповідальність посадових осіб митних органів за незаконні дії.
9. Гласність: прозорість у діяльності митних органів [1].

Правові, економічні та організаційні основи митної справи в Україні визначаються:

- Конституцією України;
- законами України, серед яких особливе місце займає Митний кодекс (МК) як комплексний закон у сфері митної справи;
- нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України;
- актами Державної митної служби України (Держмитслужби) та інших центральних органів виконавчої влади.

Митний кодекс України (МК) є основним нормативно-правовим актом, що формує митне законодавство країни. Він має комплексний характер і регулює різноманітні відносини та визначає ключові аспекти функціонування митної системи, включаючи основні положення, що регулюють діяльність митних органів і процедури у сфері митної справи. Зокрема, документ встановлює функції митних органів, які охоплюють організацію та здійснення митного контролю, оформлення, стягування митних платежів та інші завдання.

Принципи переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон передбачають право на ввезення та вивезення товарів, а також встановлюють заборони та обмеження на такі операції. У частині митних платежів Кодекс регулює порядок стягнення зборів, які застосовуються під час

переміщення товарів через митний кордон, забезпечуючи прозорість і стабільність митного оподаткування.

Джерела митного права в Україні поділяються на дві основні категорії. Перша група охоплює закони, що безпосередньо регулюють митну діяльність. До таких документів належать, зокрема, Закон України "Про Єдиний митний тариф", ухвалений 5 лютого 1992 року, та Декрет Кабінету Міністрів України "Про Єдиний митний тариф" від 11 січня 1993 року. Ці нормативно-правові акти є основою для регулювання митних тарифів і зборів, що стягуються під час переміщення товарів через митний кордон України.

Друга група включає закони, які містять окремі норми митного права. Серед них можна виділити Декрет Кабінету Міністрів України "Про порядок обкладання митом предметів, що ввозяться (пересилаються) громадянами в Україну" (11 січня 1993 року), Закон України "Про звільнення від обкладання митом предметів, що вивозяться (пересилаються) громадянами за митний кордон України" (5 травня 1996 року), Закон України "Про внесення змін у деякі законодавчі акти з питань обкладання ввізним митом товарів та інших предметів" (3 квітня 1997 року), а також Закон України "Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах" (15 серпня 1995 року) [32]. Ці акти врегульовують специфічні аспекти митних відносин, включаючи особливості обкладання митом певних товарів та здійснення зовнішньоекономічних операцій.

Для оперативного регулювання митних відносин застосовуються укази Президента та постанови Кабінету Міністрів України, що ухвалює низку нормативно-правових актів, які визначають порядок регулювання митної діяльності. Кабінет Міністрів України відіграє важливу роль у регулюванні митної діяльності, затверджуючи ключові правила та переліки, що забезпечують належний порядок митних операцій.

Також варто зауважити, що значну роль у регулюванні митної справи відіграють нормативно-правові акти, які видає Державна митна служба України

(Держмитслужба). Це накази, положення, правила, інструкції, а також методичні рекомендації, вказівки, розпорядження й інформаційні листи.

Для врегулювання питань, що мають значення не лише для митного регулювання, а й для інших сфер державного управління, митна служба спільно із зацікавленими міністерствами та відомствами розробляє інтегровані акти. Такі акти мають обов'язкову силу для виконання як у системі митних органів, так і в інших структурах виконавчої влади.

У 1973 році країни Європейського Союзу стали учасниками Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, підписаної в місті Кіото. Цей документ, відомий також як Кіотська конвенція, є ключовим міжнародно-правовим актом, який охоплює практично всі аспекти митних відносин. У 2006 році до Конвенції були внесені зміни, що відображали сучасні виклики та необхідність адаптації до нових умов міжнародної торгівлі [31].

Основною метою Конвенції є встановлення стандартів і спрощення митних процедур, що сприяє ефективному регулюванню митної діяльності, зменшенню адміністративного навантаження на учасників зовнішньоекономічної діяльності та забезпеченню прозорості у взаєминах між митними органами і суб'єктами господарювання. Протягом десятиліть найбільш розвинені країни світу керуються наступними принципами Кіотської конвенції:

1. Усі товари та транспортні засоби, які ввозяться чи вивозяться, підлягають митному контролю незалежно від того, чи обкладаються вони митами та податками.

2. Митний контроль обмежується мінімумом, необхідним для забезпечення дотримання митного законодавства.

3. Система управління ризиками застосовується для митного контролю.

4. Метод аналізу ризиків використовується для визначення осіб і товарів, які підлягають перевірці, а також для визначення ступеня перевірки.

5. Стратегія управління ризиками базується на засобах оцінювання ймовірності недотримання законодавства.

6. Контроль здійснюється на основі методів аудиту, що дозволяє підвищити ефективність митних процедур.

7. Співробітництво з іншими митними адміністраціями, зокрема укладання угод про взаємну адміністративну допомогу, дозволяє вдосконалювати митний контроль та ефективніше боротися з порушеннями митних правил.

8. Взаємодія з учасниками зовнішньоекономічної діяльності через укладання меморандумів про взаєморозуміння сприяє спрощенню процедур митного регулювання та підвищенню довіри між бізнесом і митними органами.

9. Максимальне використання інформаційних технологій та електронних комунікацій дозволяє оптимізувати митний контроль, забезпечуючи швидкість і точність виконання митних операцій.

10. Митна служба здійснює оцінку електронних систем учасників зовнішньої торгівлі, які впливають на митні операції, з метою забезпечення їхньої відповідності стандартам та вимогам митного законодавства [25].

Київська конвенція є важливим інструментом для спрощення, гармонізації та підвищення ефективності митних процедур. Її імперативи сприяють розвитку міжнародної торгівлі, забезпечуючи баланс між контролем і сприянням економічним процесам.

Поступова зміна пріоритетів у митному контролі в Європейському Союзі стала рушієм реформування митного законодавства. У травні 2016 року набув чинності новий Митний кодекс ЄС (Union Customs Code, далі – Кодекс-2016 ЄС) [30], який оновив застарілі норми, що діяли понад два десятиліття. Основна увага приділялася спрощенню процедур, впровадженню сучасних електронних систем обміну інформацією та використанню новітнього обладнання для оптимізації митних операцій.

Ухвалення цього нормативного акта було спрямоване на досягнення кількох ключових цілей:

- спрощення процедур переміщення товарів через митні кордони ЄС для прискорення торговельних потоків;

- підвищення конкурентоспроможності бізнесу в країнах ЄС;
- посилення захисту економічних інтересів країн-членів Союзу.

Згідно з частиною 1 статті 46 розділу 7 «Контроль товарів» Кодексу-2016 ЄС, митні органи отримали широкий спектр повноважень для забезпечення належного контролю, хоча Кодекс-2016 ЄС почав діяти одразу після набуття чинності, для його повноцінної реалізації було необхідно створити сучасні технічні системи. Їх впровадження планувалося завершити до кінця 2020 року відповідно до Робочої програми Митного кодексу ЄС (Union Customs Code Work Programme) [30].

Таким чином, Кодекс-2016 ЄС є важливим інструментом модернізації митної справи, що дозволяє адаптуватися до сучасних реалій міжнародної торгівлі, забезпечуючи баланс між спрощенням процедур і захистом економічних інтересів.

2.3. Митні процедури та контроль

Сучасним імперативом реалізації митного контролю є розбудова новітньої митної IT-інфраструктури, без якої ефективність контролю в умовах сучасного економічного середовища значно знижується. У Європі та світі експерти з митної справи прагнуть створити інституційне середовище, що забезпечує баланс між контрольною складовою митної політики та спрощенням митних процедур, спрямованих на підтримку бізнесу.

У таких умовах митні органи країн-членів ЄС зосереджують зусилля на:

- активнішому застосуванні митного пост-аудиту для спрощення міжнародної торгівлі;
- скороченні тривалості митних формальностей;
- забезпеченні належного рівня дотримання митного законодавства.

Відповідно до існуючого законодавства та практики країн Європейського Союзу митний пост-аудит відіграє вирішальну роль, виконуючи кілька важливих функцій. В першу чергу він зосереджений на нагляді за процесом імпортного контролю після випуску товарів у вільний обіг. Ця функція включає перевірку дотримання умов, встановлених для різних преференційних режимів,

включаючи, але не обмежуючись, транзит, зберігання товарів на митних складах, переробку на митній території та тимчасове ввезення.

Серед різних країн, що входять до складу Європейського Союзу, яскравим прикладом є Республіка Ірландія, де об'єднана державна установа має нагляд за управлінням податками, зборами, митними зборами та соціальними внесками. Натомість Україна визначила Державну фіскальну службу для виконання цих обов'язків. Тим часом в Ірландії цю функцію виконує Департамент доходів Ірландії, який зазвичай називають Відомство податкових комісарів.

Важливим методом перевірки платників податків як в Ірландії, так і в Україні є процес, відомий як документальні перевірки. Ці перевірки зазвичай проводяться протягом трьох років після подання митної декларації. Вони ініціюються відповідними наглядовими органами, відповідальними за забезпечення дотримання податкового законодавства та митної практики в кожній відповідній країні. Вивчення досвіду проведення митних контрольних заходів в Ірландії виявило цікаву практику, яка могла б бути впроваджена в Україні, а саме неаудиторське втручання. Такий підхід дозволяє суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) самостійно усвідомити та виправити свої помилки без необхідності застосування санкцій або додаткових перевірок.

Процес впровадження митного пост-аудиту в Україні викликаний євроінтеграційною політикою країни. Переймаючи досвід більш розвинених країн не можна обійти боком такий важливий механізм регулювання зовнішньоекономічної діяльності як митний пост-аудит. Він запроваджений умовно не так давно, проте спостерігається активна динаміка зростання кількості перевірок митного аудиту зображено на рис.2.3. Так у 2015 році уже було проведено 341 документальна перевірка. У 2016 році цей показник становив уже 335, проте 2017 рік здивував приємною динамікою до зростання даного показника, який досяг відмітки у 626 перевірок за рік. Тенденція до зростання нікуди не зникла і тому кількість документальних перевірок у 2019 зупинилася на позначці у 696 перевірок. У 2020 році ця цифра дещо зменшилася, але не кардинально і становила 651, а в 2021 сягнула до небачених раніше 868 документальних

перевірки за один календарний рік, статистичні данні за 2022-2023 роки відсутні в зв'язку з війною.

Рис.2.3. Динаміка кількості проведених перевірок митного аудиту протягом 2015–2021 рр.

Джерело: [33]

Разом з тим спостерігається не лише позитивна динаміка кількості документальних перевірок, а і простежується виконання однієї із функцій митного пост аудиту – наповнення держбюджету України. Починаючи із 2015 року сума донарахувань становила 16,63 мільйонів гривень рис.2.4.

Рис.2.4. Динаміка донарахування митних платежів за результатами митного аудиту протягом 2015–2021 рр.

Джерело: [33]

У 2016 році відбувся різкий зріст цього показника до 83,37 мільйонів гривень. В порівнянні з попереднім роком в 2017 відбувся аналогічний різкий спад до позначки в 18 мільйонів. Протягом наступних років спостерігається поступовий ріст показника в позитивну сторону в 2018 – 123 мільйони, в 2019 – 228 мільйонів, а в 2020 – 225. 2021 рік як і по кількості документальних перевірок, так і по обсягам донарахувань митних платежів за результатами митного аудиту встановив рекорд у 342 мільйони за один календарний рік.

Отже, як зрозуміло із статистичних даних митний пост аудит в Україні з кожним роком все більше розвивається, масштабуючи свої можливості, а також зберігає захисні функції митних процедур.

На відміну від Ірландії та донедавна України, Болгарія функціонує як автономна митна служба. У цій організаційній структурі існує спеціалізований підрозділ під назвою «Директорат наступного контролю». На цей підрозділ покладено вирішальну роль у розробці та впровадженні методичних рекомендацій щодо проведення митних перевірок. Основним завданням цього підрозділу є забезпечення дотримання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності вимог митного та акцизного законодавства. Для підтвердження достовірності інформації, наданої в митних деклараціях, митні органи Болгарії мають повноваження проводити різні форми перевірок і контролю. Цей процес включає ретельну перевірку комерційної документації разом з даними, що стосуються імпорту та експорту товарів, навіть після того, як цим товарам надано статус вільного обігу. Цей суворий підхід підкреслює зобов'язання болгарської митниці підтримувати відповідність і цілісність у сфері міжнародної торгівлі та митних операцій [4].

Тривалість перевірки не може перевищувати двох місяців, але за необхідності вона може бути продовжена, однак не більше ніж на чотири місяці, за умови видання спеціального наказу органу, що ініціював перевірку. Згідно із

законодавством Болгарії, посадові особи підприємств, які підлягають перевірці, зобов'язані створити всі необхідні умови для ефективного проведення перевірки митними органами.

Процедури проведення перевірок, порядок подання документів і оформлення результатів у Болгарії схожі з процедурами, визначеними Митним кодексом України (МКУ). Однак є певні відмінності, зокрема строки складання та підписання підсумкових документів, які дещо відрізняються від українських норм [4].

Таким чином, досвід Болгарії, як і Ірландії, може бути корисним для вдосконалення митної системи України, особливо в частині аудиту та неаудиторських підходів, які сприяють розвитку прозорих і ефективних митних процедур.

Досвід, отриманий під час організації та впровадження митного контролю в Німеччині, є дуже вагомим і пропонує багато цінних ідей для вивчення. Вартий особливої уваги аспект цієї системи – це система аналізу ризиків RIKO, яка була спеціально розроблена для покращення роботи Центрального бюро аналізу ризиків у складі Головного митного управління Німеччини. Ця складна автоматизована інформаційна система відіграє вирішальну роль у підтримці різних етапів митних операцій. Він допомагає посадовцям аналізувати вхідну інформацію, розробляти детальні профілі ризиків і, зрештою, оцінювати результати, отримані в результаті цих аналізів. Крім того, RIKO сприяє практичному застосуванню цих висновків, забезпечуючи ефективне використання отриманих знань у процесі митного контролю. Вивчаючи систему RIKO та її інтеграцію в митні процедури Німеччини, можна отримати глибше розуміння того, як можна оптимізувати оцінку та управління ризиками у сфері міжнародної торгівлі та безпеки кордонів [4]

Європейський підхід до митного контролю базується на максимальному спрощенні процедур. Удосконалення митного контролю в ЄС зосереджене на розвитку митного аудиту. Ця діяльність регулюється загальноєвропейськими нормативними актами, які визначають стандарти проведення аудиту. Водночас

кожна країна ЄС використовує власні законодавчі акти, адаптовані до національних умов.

Українському поняттю «митний режим» відповідає європейський термін «митна процедура», які в цьому дослідженні розглядаються як синоніми, незважаючи на існуючі відмінності [24]. Важливо зазначити, що навіть у ЄС серед країн-членів немає єдності у використанні цих термінів.

Митна справа в Європейському Союзі є виключною компетенцією, що регулюється єдиним Митним кодексом ЄС (МК ЄС), доступним усіма 24 офіційними мовами Союзу. Кожна з цих версій має однакову юридичну силу. Наприклад, в англійській версії використовується термін «митна процедура» (наприклад, у розділі V «General rules on customs status, placing goods under a customs procedure, verification, release and disposal of goods»), тоді як у болгарській («митнически режим») і словацькій («colnom režime») версіях застосовуються терміни, що відповідають поняттю «митний режим» [26].

Водночас Митний кодекс України дає детальне тлумачення митного режиму як комплексного зібрання правових норм. Ці нормативно-правові акти розроблені спеціально для регулювання переміщення товарів через митний кордон України. Вони окреслюють митні процедури, встановлюють правовий статус товарів, визначають умови оподаткування та визначають подальше використання товарів після їх митного оформлення [16]. Отже, у контексті українського митного законодавства митна процедура розглядається як невід'ємна частина більш широкого митного режиму. Навпаки, у рамках митного законодавства ЄС ці два поняття трактуються як синоніми. Однак у цьому контексті митна процедура також визнається окремим митним режимом, підкреслюючи помітну різницю в тлумаченні та застосуванні митного законодавства між двома юрисдикціями.

МК ЄС у статті 5 п. 16 лише перелічує види митних процедур: випуск для вільного обігу, спеціальні процедури, експорт [38].

Щодо поняття «митна процедура» в МК ЄС, визначення як такого не надано, обмежуючись лише переліком процедур, що створює певні виклики для правозастосування.

Розміщення переліку митних процедур у статті, призначеній для дефініцій, як це зроблено в МК ЄС, видається недоцільним, оскільки класифікація процедур і так очевидна з контексту документа. Натомість бракує розкриття сутності поняття митної процедури.

МК України не містить згадок про класифікацію митних режимів, тоді як вітчизняні науковці пропонують безліч класифікацій, часто штучних і складних для розуміння. МК ЄС акцентує класифікацію на трьох основних групах:

1. Випуск у вільний обіг.
2. Експорт.
3. Спеціальні процедури, які, своєю чергою, поділяються на чотири типи:
 - Транзит: внутрішній і зовнішній.
 - Зберігання: митний склад і вільна зона.
 - Специфічне використання: тимчасове ввезення та кінцеве використання.
 - Переробка: на території ЄС та за межами ЄС [26].

Пропонується поділ на дві категорії процедур:

- Стандартні (випуск у вільний обіг, експорт), що забезпечують основу міжнародної торгівлі.
- Спеціальні митні режими дозволяють імпортувати товари для певних цілей із частковим або повним звільненням від сплати мита. Вони застосовуються, якщо товари використовуються в рамках визначених умов, таких як виробництво, переробка, демонстрації чи благодійна діяльність [26].

Порівнюючи законодавства України та ЄС, можна стверджувати, що їхні набори митних процедур здебільшого схожі. Проте законодавство Європейського Союзу має більш організований і системний підхід до управління митними процедурами порівняно з українським законодавством. У Митному

кодексі ЄС перелік митних процедур значно стисліший, де кілька режимів, таких як реімпорт, реекспорт, державна відмова та знищення товарів, не класифікуються як окремі процедури. Натомість ці режими згадуються в Митному кодексі ЄС як формальності, які служать для завершення певних митних процедур. Наприклад, процес тимчасового ввезення завершується шляхом реекспорту, як зазначено в статті 250. Подібним чином, процедура переробки товарів за межами ЄС завершується реїмпортом, який детально описаний у статті 259. Крім того, товари, які підпадають під процедуру кінцевого використання, можуть бути передані державі за погодженням з митними органами, як зазначено в статті 199 [37].

Дії, такі як реекспорт товарів, що перебувають на тимчасовому зберіганні, можливі без поміщення їх під окрему митну процедуру. Окремий розділ МК ЄС присвячений поверненим товарам, які в українському законодавстві відповідають режиму реїмпорту. Згідно зі ст. 203 МК ЄС, повернені товари — це ті, що втратили статус Союзних товарів після вивезення з території ЄС і повертаються протягом трьох років для випуску у вільний обіг.

Безмитна торгівля як митна процедура у МК ЄС не згадується, хоча магазини безмитної торгівлі функціонують у всіх країнах-членах. Ця система діє за принципом митного складу для іноземних товарів, які підлягають реекспорту. Реалізація Союзних товарів у таких магазинах є звичайною торгівлею в ЄС і розглядається як експорт у разі вивезення [26]. У науці висловлюється думка, що регулювання безмитної торгівлі має бути аналогічним операціям із припасами, без створення окремого митного режиму [7].

Також варто переглянути доцільність окремого режиму тимчасового вивезення. Його ознаки не дають підстав виділяти його як окремий режим. Тимчасове вивезення може бути частиною режиму експорту, з гарантією для товарів, що обкладаються митом. МК ЄС передбачає тимчасовий експорт без сплати мита за умови реїмпорту, але не як окрему процедуру [23].

Особливу увагу заслуговує процедура кінцевого використання, яка у МК ЄС визначена як окрема спеціальна митна процедура. У МК України вона також

згадується як процедура, а не митний режим. Залишається незрозумілим, чи це результат свідомого вибору українського законодавця, чи прямого перекладу європейських норм, подібно до інституту авторизованого економічного оператора, який було запозичено без адаптації до українських реалій.

Згідно з українським законодавством, митна процедура розглядається як лише один із компонентів ширшого митного режиму, який включає ряд формальностей і процедурних вимог, яких необхідно дотримуватись. У цьому контексті поняття кінцевого використання класифікується як особлива категорія митного режиму імпорту. Ця класифікація є важливою, оскільки відповідні нормативні акти та положення, що стосуються цього типу режиму, розташовані в розділі, присвяченому «Імпорт (випуск для вільного обігу)».

Процедура кінцевого використання – це спеціальне митне регулювання, яке дозволяє іноземним товарам надходити у вільний обіг на митній території України, користуючись значно нижчими ставками ввізного мита. Товари, поміщені під цю процедуру, можуть використовуватись виключно для визначених цілей [4].

Такий підхід суперечить концепції імпорту як митного режиму, оскільки товари, ввезені в режимі імпорту, після оформлення звільняються від митного контролю, а власник позбавляється подальших зобов'язань перед митними органами. Натомість при кінцевому використанні контроль зберігається як до, так і після надання авторизації. Це свідчить про необхідність розглядати кінцеве використання як окремий митний режим, а не різновид імпорту.

Доцільно доповнити Розділ 5 Митного кодексу України окремою главою «Кінцеве використання», яка передбачала б чітке визначення цього митного режиму, умови його застосування, а також порядок завершення і припинення. Таке доповнення сприятиме впорядкуванню митного регулювання та усуненню правових колізій, забезпечуючи прозорість і зрозумілість для учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Після приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту та інтеграції до Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS), що

функціонує у країнах ЄС, Великій Британії та інших європейських державах, залишаються суттєві розбіжності у трактуванні положень щодо транзиту. Зокрема, відповідно до ст. 210 МК ЄС транзит як спеціальна митна процедура поділяється на внутрішній і зовнішній. МК України у ст. 91 визначає транзит як прохідний, внутрішній або каботаж. Ця класифікація базується на територіальному принципі:

- Прокідний транзит – переміщення від пункту ввезення до пункту вивезення за межі митної території України.
- Внутрішній транзит (каботаж) включає:
 - перевезення від пункту ввезення до митного органу в межах України;
 - від митного органу до пункту вивезення;
 - між пунктами в Україні, навіть якщо частина маршруту проходить за межами України;
 - між штучними островами чи спорудами у виключній економічній зоні України та митними органами на суходолі.

МК ЄС, навпаки, класифікує транзит за митним статусом товарів:

- Зовнішній транзит – для товарів із іноземним митним статусом.
- Внутрішній транзит – для товарів Союзу .

Ключова відмінність полягає в тому, що європейські види транзиту мають різний порядок оформлення, супровідну документацію та специфічні види транзиту, як-от транзит Союзу або транзит річкою Рейн за Мангеймською конвенцією, які не застосовуються в Україні [20, с. 111-121]. Хоча територіальна диференціація транзиту в Україні суттєво не впливає на процедурні аспекти, підхід ЄС, заснований на митному статусі товарів, вимагає різних процедур оформлення та є складнішим.

У МК України знищення або руйнування, а також відмова на користь держави визначені як митні режими. У МК ЄС вони класифікуються як способи розпорядження товарами. При цьому МК України регулює знищення товарів

також у контексті товарів, що опинилися у володінні митних органів, якщо інші способи є недоцільними.

Подвійне регулювання схожих дій у різних частинах МК України створює плутанину. Доцільно об'єднати норми про знищення, руйнування та відмову на користь держави у главі «Розпорядження товарами» з чітким визначенням підстав і процедур для кожного способу розпорядження.

РОЗДІЛ 3.

ВДОСКОНАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МИТНОЇ СИСТЕМИ У КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Оцінка рівня відповідності української митної системи стандартам ЄС

В жовтні 2024 року відбулося восьме засідання Підкомітету з митного співробітництва Комітету асоціації Україна – ЄС у торговельному складі, створеного в межах Угоди про асоціацію між Європейським Союзом, його державами-членами та Україною [14].

Представником Європейського Союзу був Маттіас Печке, який очолює відділ TAXUDA (який займається питаннями спрощення процедур торгівлі, правил походження та міжнародної координації) в Директораті з оподаткування та митного союзу Європейської Комісії, був співголовою засідання. Зустріч також залучила спостерігачів з кількох країн-членів ЄС, зокрема Угорщини, Німеччини, Литви, Польщі, Швеції, Словаччини, Румунії та Португалії. Крім того, були присутні представники Консультативної місії ЄС та проекту EU4PFM, а також експерти з Генерального директорату з питань оподаткування та митних питань (DG TAXUD) та Генерального директорату з питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR) .

«Україна, попри воєнні дії, продовжує впевнено рухатися в напрямку євроінтеграції. Протягом минулого періоду було ухвалено два стратегічні документи – Національну стратегію доходів – 2030 та Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку Державної митної служби України. Ці документи спрямовані на адаптацію українського митного законодавства до норм ЄС, впровадження ІТ-систем, сумісних із європейськими, а також посилення інституційної спроможності митниці у виконанні європейського законодавства. Ми раді повідомити, що розпочато активну імплементацію цих стратегій. Минулого року Єврокомісія у своєму висновку на заявку України на членство в ЄС надала високі оцінки розділу “Митний союз”.

Цього року ми очікуємо на відзначення прогресу і впевнені у реалізації запланованих заходів за підтримки європейських партнерів», – заявив Владислав Суворов [19].

Європейські партнери високо оцінили співпрацю Держмитслужби України з Європейською комісією, зважаючи на складні умови роботи української митниці. Вони підтвердили свою непохитну підтримку України, зокрема в контексті продовження санаційної політики ЄС щодо РФ.

Європейська сторона високо оцінила значний прогрес України в усіх напрямках співпраці, зокрема в гармонізації національного законодавства з європейськими нормами, впровадженні митних ІТ-систем, розвитку взаємної адміністративної допомоги та вдосконаленні антикорупційної програми Держмитслужби.

Заступник Голови Держмитслужби з питань цифрового розвитку Олег Ніколайчук поінформував про впровадження трьох митних ІТ-систем і завершення розробки ще однієї відповідно до вимог MASP-C. Він також підкреслив готовність української системи Єдиного вікна, яка діє з 2016 року, до інтеграції з EU Single Window [19].

Окрему увагу було приділено прогресу в адаптації митного законодавства та посиленню антикорупційних заходів. Директор Департаменту митної політики Мінфіну Олександр Москаленко зазначив, що два масштабні закони, які наразі очікують підпису Президента України, сприятимуть поступовому переходу бізнесу до нових митних правил, знижуючи корупційні ризики та підвищуючи професійний рівень митників. Він також відзначив ухвалення Національного плану цифровізації української митниці до 2026 року, заснованого на Багаторічному стратегічному плані електронної митниці ЄС (MASP-C).

Сторони підкреслили успіхи України в реалізації програми Авторизованих економічних операторів (АЕО). На сьогодні в Україні зареєстровано 60 АЕО, проте для взаємного визнання статусу необхідно збільшити кількість

авторизацій АЕО-Б (безпека) до щонайменше 10, тоді як наразі їх лише дві. Цей напрямок залишається одним із пріоритетів подальшої роботи [9].

Позитивно було відзначено й досягнення України в рамках Конвенції про процедуру спільного транзиту. У квітні 2024 року Україна стала однією з перших 20 країн, які перейшли на використання NCTS Фаза 5, і вже надає допомогу іншим країнам у тестуванні цієї оновленої версії. Також обговорювалися питання розробки NCTS Фаза 6, яку Україна активно впроваджує за підтримки європейських партнерів.

3.2. Рекомендації щодо гармонізації української митної системи зі стандартами ЄС

Мета митної політики України, окреслена в рамках Національної стратегії доходів, полягає у перетворенні країни на східний митний кордон Європейського Союзу. Про це повідомляє прес-служба Міністерства фінансів України, передає Укрінформ.

Національна стратегія доходів передбачає серію важливих ініціатив, які спрямовані на:

- Комплексне оновлення митної системи України відповідно до стандартів ЄС.
- Активну боротьбу з контрабандою та посилення правового регулювання.
- Гармонізацію українського митного законодавства з Митним кодексом ЄС, що включає ухвалення нового Митного кодексу України.

Впровадження митної адміністративної реформи стане обов'язковим компонентом для реалізації окреслених заходів. Це сприятиме інтеграції України до європейського економічного та регуляторного простору, посилюючи її роль як стратегічного митного партнера ЄС на східному кордоні.

У березні 2023 року Кабінет Міністрів доручив Мінфіну розпочати підготовку Національної стратегії доходів на 2024–2030 роки [2]. Ця стратегія стала однією з умов затвердження МВФ програми розширеного фінансування

для України на 15,6 млрд доларів США. МВФ наголошував на необхідності посилення спроможностей України у зборі власних доходів, зокрема митних.

Реалізація окреслених заходів не лише наблизить митну систему України до стандартів ЄС, але й посилить економічну безпеку держави. Це важливий крок до інтеграції України в європейський митний простір та досягнення стратегічної мети — стати надійним східним митним кордоном ЄС [35].

Ефективне забезпечення митної безпеки вимагає комплексного підходу до оцінки роботи митних органів, гармонізації митної політики з національними інтересами та формування довгострокових стратегічних планів. Для цього необхідно впроваджувати системні зміни, орієнтовані на якісні характеристики митної служби та її здатність відповідати сучасним викликам.

Наразі керівництво держави, міжнародні організації, громадські об'єднання та бізнес-структури активно пропонують свої концепції реформування митниці [2]. Проте більшість із цих ініціатив не враховують ані стан митної безпеки країни, ані спроможність митниці виконувати свої функції. Часто такі пропозиції мають рекламно-популістський характер. Наприклад, Українська рада бізнесу у своєму зверненні до депутатів Верховної Ради України та міністра фінансів наголошує на необхідності повного перезавантаження митної служби та ліквідації «сірих» схем [29].

Популістичні ініціативи, такі як пропозиція заміни керівництва митниці через залучення іноземних експертів, не лише принижують гідність країни, але й мають низькі шанси на успіх або можуть навіть призвести до негативних результатів [12].

Цифровізація митниці може стати ефективним інструментом у боротьбі із «сірими» ринками, проте вона вимагає залучення різних державних структур до спільного обміну даними. Наприклад, необхідна інтеграція інформації про продажі товарів кінцевим споживачам від податкової служби; використання імпортової сировини – від Міністерства економіки; дослідження ринків – від Антимонопольного комітету; показники якості та безпечності продуктів – від

Держспоживслужби; дані про переміщення товарів – від перевізників, а також митну вартість товарів – від країн-партнерів.

Цей підхід дозволить сформуванню комплексну програму реформування митниці, яка не лише полегшить боротьбу з порушеннями, але й створить ефективну систему митного захисту, здатну гармонізуватися з європейськими стандартами.

Всесвітня митна організація (ВМО) розробляє проєкт «Розумна митниця», який включає три ключові технологічні напрями: штучний інтелект і машинне навчання, блокчейн і хмарні обчислення. У рамках цього проєкту планується створення майбутнього порталу митної спільноти Smart Customs. Цей портал сприятиме поширенню інформації про технологічні та інноваційні рішення в митній сфері, а також забезпечуватиме обмін досвідом між фахівцями [33].

Міністерство фінансів України затвердило Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, трансформації та цифровізації Державної митної служби України. Цей план визначає ключові напрямки модернізації та впровадження митних інформаційних систем із перспективою до 2026 року, зокрема:

- Запровадження принципів кіберзахисту для забезпечення безпеки даних і захисту від несанкціонованого доступу.
- Перехід на безпаперові процедури для оптимізації процесів і відповідності європейським стандартам.
- Створення сучасних ІТ-систем для підвищення ефективності митних операцій.

Реалізація плану сприятиме боротьбі з корупцією, шахрайством і гармонізації митних процесів з європейськими стандартами, як це передбачено Угодою про асоціацію України з ЄС.

Митниці по всьому світу адаптують свою діяльність до нових реалій торгівлі, зокрема до стрімкого зростання електронної комерції. Щоденно митні органи обробляють сотні мільйонів дрібних посилок, що надходять кінцевим споживачам. У відповідь на ці виклики Європейський Союз працює над

створенням Центру митних даних. Його основна мета – забезпечити безпечний і конкурентний ринок у єдиній цифровій екосистемі. [6].

Спеціальна представниця США з питань економічного відновлення України Пенні Пріцкер в інтерв'ю «Суспільному» зазначила, що боротьба з «сірим» ринком є критично важливою, адже через нього бюджет України втрачає значні кошти. «Наприклад, у питанні митниці має бути більше цифровізації, що зменшить можливості для корупції» [28]. У своїй підсумковій промові в інституті Брукінс, презентуючи план із п'яти ключових умов для економічного відновлення України, вона наголосила на необхідності продовження антикорупційних реформ, зокрема в митниці та податковій службі [24].

Отже, для США боротьба з корупцією є ключовим напрямом реформування української митниці. Важливо чітко визначити мету цих антикорупційних заходів та переваги, які отримає держава після подолання корупції. Корупція на митниці є наслідком дій суб'єктів, які пропонують хабарі. У результаті таких дій держава не до отримує бюджетні кошти, а іноді й порушуються нетарифні обмеження [6].

Очікувані ефекти від боротьби з корупцією на митниці включають збільшення доходів державного бюджету, що зараз є основним показником ефективності митниці. Іншим важливим результатом є посилення контролю за товарами, які перетинають кордон, що особливо важливо для державних заходів з обмеження ввезення чи вивезення певних товарів. Однак цей аспект є більш комплексним, потребує оцінки роботи багатьох державних органів і поки що системно не оцінюється.

Розглядаючи захист митних інтересів країни як основну ціль митної політики, варто зазначити, що для її досягнення існує широкий спектр механізмів. Водночас митні інтереси виходять далеко за рамки простого забезпечення наповнення бюджету. Реформи митної політики повинні бути обґрунтованими та спрямованими на досягнення комплексних завдань, серед яких:

- формування індустріальної економіки з високою доданою вартістю, орієнтованої на виробництво конкурентоспроможної продукції, яка матиме попит на міжнародних ринках. Це досягається через застосування митно-тарифних і нетарифних заходів, що враховують національні інтереси.
- пріоритет національних інтересів у міжнародних зобов'язаннях. Рішення повинні базуватися на реальному рівні життя громадян, а не лише на вимогах міжнародних інституцій.
- гарантування безпеки громадян і держави через посилення митного та податкового контролю за товарами, які перетинають митний кордон.
- запровадження системи контролю за рухом товарів від виробника до кінцевого споживача.
- інвестування в людський капітал, включаючи підтримку науки, освіти та медицини, є важливим кроком для розвитку суспільства, яке поважає державу та підтримує її органи, зокрема митні. Удосконалення митної політики має ґрунтуватися на таких основних принципах: захист національних економічних і митних інтересів; використання митно-тарифних і нетарифних інструментів для захисту внутрішнього ринку від дешевих, конкурентних і небезпечних імпортованих товарів; сприяння розвитку індустріальної економіки з високою доданою вартістю; інвестиції в людський капітал і формування суспільства, яке підтримує державні органи.
- подальший інноваційний розвиток митної справи має спиратися на створення інтегрованого механізму контролю за виробництвом, переміщенням і продажем товарів, а перехід до нового рівня формування митної політики та інноваційний розвиток митної справи є ключовими умовами для надійного захисту національних митних інтересів і забезпечення митної безпеки України.

ВИСНОВКИ

Митна система є багатогранним механізмом, який охоплює не лише митні органи, а й законодавство, процедури та взаємодію з іншими державними і міжнародними структурами. Її головними функціями є контроль за переміщенням товарів через кордон, стягнення митних платежів, сприяння міжнародній торгівлі, а також забезпечення економічної та національної безпеки. Вона є динамічною системою, що постійно адаптується до змін у світовій економіці та технологіях. До додаткових функцій належить захист інтелектуальної власності, збір статистичних даних і боротьба з контрабандою.

Класифікація митних систем може здійснюватися за рівнем централізації, автоматизації та інтеграції. Це дозволяє краще зрозуміти її структуру та потенціал для вдосконалення. Інституційні засади митної системи включають нормативно-правову базу, органи державної влади та міжнародні угоди, що регулюють торгівлю. Ефективність митної системи є ключовою умовою для економічного розвитку країни та її інтеграції в міжнародну економіку.

Порівняння правового регулювання митних режимів у МК України та МК ЄС показало загальну схожість ключових аспектів, що свідчить про гармонізацію українського законодавства з європейськими стандартами. Проте виявлені відмінності свідчать про фрагментарність підходу до реформування МК України. Зміни часто не враховують глобальні принципи спрощення митних процедур і національні особливості.

Порівняльний аналіз митних систем країн Європейського Союзу та України дозволив виявити ключові особливості їхнього функціонування, які зумовлені історичною еволюцією, інституційними основами та правовим регулюванням. У країнах ЄС митна політика має інтеграційний характер, що забезпечує ефективну координацію між державами-членами. Історична еволюція митної системи ЄС свідчить про поступове формування єдиного митного простору, що сприяє зменшенню бар'єрів для торгівлі та підвищенню конкурентоспроможності регіону. Україна, у свою чергу, продовжує впроваджувати реформи, спрямовані на гармонізацію з європейськими

стандартами, однак стикається з викликами, такими як корупція, недостатня технічна оснащеність та низька ефективність процедур.

Правове регулювання митної сфери ЄС базується на єдиному митному кодексі, який забезпечує прозорість та передбачуваність митних процедур. Основні принципи, як-от спрощення та автоматизація процесів, спрямовані на створення максимально комфортних умов для бізнесу. В Україні, незважаючи на позитивні зміни у законодавстві, залишається потреба в посиленні імплементації норм, що відповідають європейським підходам. Важливими напрямками розвитку є цифровізація митних процесів, удосконалення антикорупційних механізмів та розширення міжнародної співпраці.

Таким чином, аналіз митних систем вказує на значний потенціал України для підвищення ефективності митної політики через імплементацію кращих практик країн ЄС. Це сприятиме не лише покращенню торговельного клімату, а й інтеграції у глобальні економічні процеси.

Аналіз шляхів вдосконалення української митної системи в контексті євроінтеграції вказує на необхідність глибоких трансформацій для досягнення відповідності стандартам ЄС. Поточний рівень відповідності виявив як позитивні зрушення, так і ключові проблеми, що гальмують інтеграційні процеси. Серед позитивних аспектів — гармонізація частини законодавчих норм із митним кодексом ЄС, впровадження окремих електронних сервісів і посилення міжнародної співпраці. Однак, залишаються проблеми, пов'язані із затримками у впровадженні сучасних технологій, недостатнім рівнем прозорості процедур і корупційними ризиками.

Запропоновані рекомендації спрямовані на комплексне вдосконалення української митної системи. Важливими кроками є імплементація інтегрованих ІТ-систем, спрощення митних процедур, навчання персоналу відповідно до європейських стандартів і створення дієвих механізмів боротьби з корупцією. Крім того, гармонізація законодавства та регуляторних норм має базуватися на принципах відкритості, ефективності й адаптивності до вимог ЄС.

Очікувані результати вдосконалення включають підвищення прозорості й ефективності митної системи, скорочення часу та витрат на проходження митних процедур, посилення довіри бізнесу й інвесторів. Це сприятиме інтеграції України до єдиного митного простору ЄС, зростанню обсягів міжнародної торгівлі та економічному розвитку країни загалом. Успішна реалізація цих змін закладе основу для подальшої інтеграції України до європейського економічного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Галуцько, В. та Правоторова О. (ред.), 2020. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Київ: Академія адміністративно-правових наук, 466 с.
2. Гетьманцев Д. Оновлено набір структурних маяків. 2024. URL: https://www.mdoffice.com.ua/ua/aSNewsDic.getNews?dat=03072024&num_c=84648423.
3. Гуцул І. А. Митні режими як засіб регулювання інвестиційно-інноваційної діяльності. Наука молода. 2014. № 21. С. 111-119. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/5341>
4. Гуцул І. А. Митна політика зарубіжних країн. Навчальний посібник. Тернопіль: І. А. Гуцул. – Тернопіль : ТНЕУ, 2018. – 198 с
5. Герчаківський С. Д. Митна справа. Навчальний посібник. Тернопіль: Вектор, 2020. 316 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/45653>
6. Герчаківський С. Д. Митне адміністрування. Навчально-метод. посібник. Тернопіль: ВПЦ «Економічна думка ЗУНУ», 2020. 352 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/45654>
7. Герчаківський С. Д., Сідляр В. В. Фіскальне регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Навчальний посібник. Тернопіль: Вектор, 2020. 280 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/45652>
8. Закон і Бізнес, 2022. Під митну справу підводять «нову філософію». URL: <https://zib.com.ua/ua/152573.html>
9. Звягінцев С.Б. Митна реформа: Як Україна планує наздогнати ЄС? Бізнес. 2024. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/ukrajinska-mitnicya-sut-zmin-ta-reform-chogo-chekati-vid-novogo-mitnogo-zakonodavstva-yes-50427081.html>
10. Караваєв Т., Калуга Н. Митна реформа ЄС: імплементація в Україні. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2024. № 1. С. 4–22.
11. Комзюк В.Т. Функціонально-організаційна структура митних органів України. Право і безпека. 2013. № 1(48). С. 70-74.

- 12.Кормич, Б.А. 2017. Митні режими або митні процедури: європейські стандарти термінології та класифікації. *Lex portus*, 2 (4). с. 142-153.
URL: https://lexportus.net.ua/vipusk-2-2017/kormych_b_a_mytni_rezhymy_abo_mytni_protседury_yevropeiski_standarty_terminolohii_ta_klasyfikatsii.pdf
- 13.Куц О.І. Аналітика Куца.2024. URL: https://t.me/Analityka_Kush/1889
- 14.Макаренко А.В. Щодо зверненням Української Ради Бізнесу щодо «повного перезавантаження митниці». 2024. URL: <https://www.facebook.com/100004557765648/posts/2887525778075986/?mibextid=WC7FNe&rdid=UBawkJIoB5icPPbn>
- 15.Мельник О. Г., Адамів М. Є., Тодошук А. В. Історія розвитку митної системи України: ключові проблеми та здобутки в умовах європейської інтеграції. *Економіка та держава*. 2018. № 10. С. 4-9.
- 16.Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / В. М. Булавинець, В. П. Горин, О. В. Квасниця [та ін.]; за ред. В. П. Горина. Тернопіль: Осадца Ю. В., 2023. 170 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/49323>
- 17.Миколенко, О.І. та Миколенко, О.М., 2023. Адміністративно-правовий статус як категорія адміністративного права. *Правова держава*, 52. с. 65–73.
- 18.Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
- 19.Мінфін здійснює всі необхідні кроки для розвитку української митниці. Урядовий портал. 2024. URL: https://www.mdoffice.com.ua/ua/aSNewsDic.getNews?dat=20052024&num_c=844225.
- 20.Міщенко, І., 2021. Європейські системи митного транзиту та перспективи їх застосування в Україні. *Університетські наукові записки*, 6 (84), с. 111-121.
- 21.Паризький договір про створення Європейського співтовариства вугілля і сталі (ЄОВС). *EUR-Lex – Access to European Union law – choose your*

language.

URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11951K/TXT%20)

[content/EN/TXT/?uri=CELEX:11951K/TXT%20](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:11951K/TXT%20)

22. Пашко П., Пашко Д. Економічні механізми інфраструктурних змін структур контролю за рухом товарів в середині країни. міжнародна науково-технічна конференція "АВІА". Київ : НАУ, 2023. URL: <https://conference.nau.edu.ua/index.php/AVIA/AVIA2023/paper/view/9228/7765>
23. Пашко П.В. та ін. Інноваційний розвиток бізнес-технологій суб'єктів підприємницької діяльності в соціально-орієнтованій економіці : остаточний звіт по НДДКР / НАУ; кер. Чумак О.В. Київ, 2024. 108 с.
24. Пашко П.В., Пашко Д.В. Майбутнє митниці в інформаційному середовищі. матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми та перспективи підприємницьких структур за умов нестійких процесів розвитку економіки». 17 травня 2024р. Київ : НАУ, 2024. С. 77–79.
25. Пашко П.В., Пашко Д.В. Нові митні інтереси країни та побудова системи їх забезпечення. Митниця в умовах війни та повоєнного стану: матеріали дискусійної платформи. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2022. С. 60. С. 27–32.29.
26. Пашко, П., Пашко, Д., Мирошніченко, Г., & Штик, Ю. (2024). Щодо напрямків удосконалення митної політики та механізмів інноваційного розвитку митної справи. *Сталий розвиток економіки*, (3(50)), 146-155. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-50-23>
27. Пріцкер П. Сполучені Штати заохочують уряд України збільшувати прибутки в першу чергу шляхом реформування митниці і боротьби із сірими ринками. *Укрінформ*. 2024. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3890094-ak-zbilsiti-pributki-ukraini-pricker-kaze-so-ssa-radat-pocinati-ne-z-pidvisenna-podatkiv.html>
28. Пріцкер П. Україна перемагає обставини. *Суспільні новини*. 2024. URL: <https://suspilne.media/662974-ukraina-peremagae-obstavini-pricker-pro-zatrimku-z-dopomogou-ssa-investicii-v-ukrainu-ta-konfiskaciu-aktiviv-rf/>

29. Про необхідність повного перезавантаження митної служби та ліквідації «сірих» схем. Звернення Бізнес-асоціацій Української ради бізнесу. 2024. URL: <https://urb.org.ua/pro-neobhidnist-povnogo-perezavantazhennya-mitno%20sluzhbi-ta-likvidaczi%20sirih-shem/>
30. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/399 від 9 березня 2016 року про Кодекс Союзу щодо правил, які регулюють рух осіб через кордони (Шенгенський кодекс про кордони). *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_026-16#Text
31. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text
32. Розвиток митної політики України в контексті реалізації економічних функцій держави, монографія, За редакцією доктора економічних наук, професора О. П. Гребельника 2021 Університет державної фіскальної служби України. 266 с.
33. Офіційний сайт Державної митної служби України. Official website of the State Customs Service of Ukraine <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-2021-rik-pidrozdilami-mitnogo-auditu-mitnitsprovedeno-868-dokumentalnikh-perevirok-ta-zabezpecheno-pererakhuvannia-do-derzhavnogo-biudzheta-mitnikh-platezhiv-u-rozmiri-maizhe-30-mln-grn-751>
34. Саварець А. Український та зарубіжний досвід побудови митних органів: рекомендації для сучасної України. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2014/Trade_Facilitation_dialogue/Ukrainian_customs_service_Savarets_2017.pdf
35. Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні: монографія / А. І. Крисоватий, Є. П. Бондаренко, В. А. Валігура [та ін.]; за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль: Університетська думка, 2020. 414 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/41192>

36. Скільки коштів Митна служба перераховує до держбюджету. Слово і Діло.
URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/07/infografika/ekonomika/skilky-koshtiv-mytna-sluzhba-pererakhovuye-derzhbyudzhetu> (дата звернення: 04.12.2024).
37. EC Library Guides: EC Library Guide on the Treaty of Rome: Introduction. *Home - EC Library Guides at European Commission Library*.
URL: https://ec-europa-eu.libguides.com/rome_treaty
38. European Union, 2013. European Parliament and of the Council. Regulation (EU) No 952/2013 of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code.
URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1461138537303&uri=CELEX:32013R0952>
39. Irish Tax and Customs. 2024. A Guide to Customs Import Procedures.
URL: <https://www.revenue.ie/en/customs/documents/import-procedures-guide.pdf>
40. Wolfgang, H.-M. and Harden, K., 2016. The new European customs law. *World Customs Journal*, 10, 1. p. 3–16. Available: <https://worldcustomsjournal.org/Archives/Volume%2010%2C%20Number%201%20%28Mar%202016%29/1796%2001%20WCJ%20v10n1%20Wolfgang%20%26%20Harden.pdf>
41. WTO | legal texts - The General Agreement on Tariffs and Trade (GATT 1947). *World Trade Organization - Home page - Global trade*.
URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/gatt47_e.htm